

הכרתת בית אחאב בידי יהוא פרק ט', פסוק י"ד-פרק י', פסוק י"ז

רקע למורה

הכתוב בשני הפרקים הבאים מתאר את הכרתת בית אחאב והכרתת עבודת הבעל בידי יהוא מלך ישראל. הכרתת בית אחאב כללה את הריגתם של:

- יורם מלך ישראל - בנו של אחאב: פרק ט', י"ד-כ"ו.
- אחזיה מלך יהודה - בנה של עתליה, נכדו של אחאב: פרק ט', כ"ו-כ"ח.
- איזבל - אשת אחאב: פרק ט', כ"ט-ל"ז.
- 70 בני אחאב היושבים ביזרעאל: פרק י', א'-י"א.
- 42 אחי אחזיה בשומרון - הכוונה לאחייניו של אחזיהו ולא לאחיו ממש (כמתואר בספר דברי הימים ב' כ"ב, ח'), ניניו של אחאב: פרק י', י"ב-י"ז.

הריגת יורם מלך ישראל - בנו של אחאב: פרק ט', י"ד-כ"ו

הכתוב בפסוק ט"ז חוזר ומספר שבמהלך המלחמה בארם, יורם מלך ישראל נפצע, עזב את שדה הקרב ברמות גלעד, וירד להתרפא ביזרעאל. אחזיה מלך יהודה בא לבקר אותו, כפי שראינו בפרק הקודם. בעת התרחשותם של אירועים אלו, יהוא נמשח למלך ישראל על ידי נערו של אלישע ומקבל את הציווי להכרית את בית אחאב.

בעוד יורם ואחזיה שוהים ביזרעאל, קשר יהוא קשר נגד יורם: **וַיִּתְקַשֶּׁר יְהוּא בֶן יְהוֹשָׁפָט בֶּן נִמְשִׁי אֶל יוֹרָם** (פסוק י"ד). הוא ירד מרמות גלעד ליזרעאל כדי להתחיל למלא את שליחותו. הצופה במגדל השמירה ביזרעאל ראה שיירה (שִׁפְעָת) מתקרבת, אך לא יכול היה לזהות מי נמצא בשיירה. יורם, שחשש מבשורות רעות משדה הקרב, שלח רוכב לקראת השיירה שיברר מה בפיהם.

בתגובה לשאלת הרוכב: **הַשְּׁלוֹם?** ענה יהוא: **מָה לָּךְ וְלְשָׁלוֹם סָב אֵל אַחֲרָי** - לא משנה אם פני למלחמה או לשלום, הצטרף אליי לשיירה! למעשה, יהוא גרם לרוכב, שליחו של יורם, להצטרף אליו, אף שהרוכב לא ידע מהי מטרת ביקורו של יהוא. הצופה, ראה את הרוכב מצטרף לשיירה המתקרבת, דיווח ליורם, וזה שלח רוכב נוסף. גם הרוכב השני ציית ליהוא והצטרף אליו (פסוק י"ט). כעת, זיהה הצופה שהשיירה היא שיירת יהוא על פי דרך נהיגתו - **כִּי בְּשָׁעוֹן יִנְהֹג** - יהוא היה מוכר כמי שנוהג במהירות רבה.

בשלב זה, יורם מלך ישראל החליט לצאת יחד עם אחזיה מלך יהודה לקראת יהוא. המפגש ביניהם התרחש בחלקת נבות היזרעאלי. בתגובה לדברי יורם: **הַשְּׁלוֹם יְהוּא**, השיב יהוא: **מָה הַשְּׁלוֹם עַד וְנִי אֵיזְבֵּל אִמְךָ וְכַשְׂפִּיָּה הָרָבִים** - אינך ראוי לשלום, כל עוד פולחני העבודה הזרה שהנהיגה איזבל, אמן, מתקיימים בישראל. יורם, שהבין שיהוא בא לפגוע בו, סובב את מרכבתו לאחור כדי לברוח, ופנה לאחזיה ואמר לו שיהוא קשר נגדם קשר (מִרְמָה).

ברגע שיוורם הסתובב, דרך יהוא את קשתו, ירה ביורם מלך ישראל והרגו. יהוא ציווה את שלישי בְּדָקָר, להשליך את גופתו של יורם בחלקת נבות היזרעאלי. יהוא הזכיר לְבְּדָקָר שהם עצמם נכחו במקום בזמן שאחאב, אביו של יורם, הרג את נבות (רש"י), ושם אליהו, לאחר שהוכיח את אחאב, ניבא לאחאב את עונשו. במילים: **וְהָיָה נֶשֶׁא עֲלֵיוֹ אֶת הַמִּשָּׁא הַהוּא**, מבטא יהוא את הבנתו שהוא ממלא את דבר ה' ומוציא לפועל את נבואת העונש: **כֹּה אָמַר ה'**

הַרְצַחְתָּ וְגַם יִרְשָׁתָּ וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּם נְבוֹת יִלְקֹוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּמָךְ גַּם אֶתְּהָ (מלכים א' כ"א, י"ט). יהוא חזר והדגיש בפסוק כ"ו, שמעשיו הם הגשמת דבר ה': "אִם לֹא אֶת דְּמֵי נְבוֹת וְאֶת דְּמֵי בָנָיו רָאִיתִי אֲמַשׁ נָאִם ה' וְשִׁלְמֹתִי לָךְ בַּחֲלָקָה הַזֹּאת נָאִם ה' וְעַתָּה שָׂא הַשְּׁלָכֶהוּ בַּחֲלָקָה כְּדָבָר ה'".

הריגת אחזיה מלך יהודה - פרק ט', כ"ז-כ"ט

אחזיה מלך יהודה, בנה של עתליה ונכדו של אחאב, שעליו נאמר: "וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בֵּית אַחְזָב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' כְּבֵית אַחְזָב כִּי חָתַן בֵּית אַחְזָב הוּא" (מלכים ב' ח', כ"ז), הבין שבהיותו צאצא של בית אחאב, צפוי לו גורל דומה לזה של יורם, ולכן נס מפני יהוא. כשהשיגו יהוא ואנשיו את אחזיה, יהוא ציווה להרוג אותו. אחזיה המשיך במנוסתו עד שהומת במגידו. עבדיו הביאוהו לקבורה בעיר דוד.

פסוק כ"ט חותם את ימי אחזיה מלך יהודה. כדאי לשים לב שיש כאן חריגה מן המקובל - אזכור זמן עלייתו של מלך לשלטון ביחס לממלכה המקבילה, מופיע בדרך כלל בתחילת תיאור ימי מלכותו של המלך, ואילו כאן, בתיאור מלכות אחזיה, הוא מובא בסופו.

הריגת איזבל אשת אחאב - פרק ט', ל'-ל"ז

לאחר שהרג יהוא את יורם מלך ישראל, ורדף אחרי אחזיה מלך יהודה והרגו, שב יהוא ליזרעאל, כדי להמשיך את הכרתת בית אחאב.

איזבל, שישבה בארמון ביזרעאל, שמעה שיהוא הרג את יורם ואחזיה. בפסוקים מוצגת איזבל כאצילה: היא התקשטה, הסתרקה ולבשה בגדי מלכות - "וַהֲשֵׁם בִּפְנֵי עֵינֶיהָ וַהֲמִיטָב אֶת רֹאשָׁהּ", כך ניסתה למנוע את הריגתה בידי יהוא.

התנהגותה של איזבל התפרשה בדרכים רבות. רד"ק סובר שאיזבל רצתה שיהוא יחוס עליה; לדעת רש"י איזבל רצתה למצוא חן בעיני יהוא כדי שיישא אותה לאישה; מלבי"ם מסביר שאיזבל ניסתה למצוא חן בעיני אחד מאנשי יהוא כדי לסכל את מזימתו של יהוא, שנתפס בעיניה כמורד.

בשעה שהגיע יהוא לשערי הארמון, ישבה איזבל בחלון ופנתה אליו במילים הבאות: "הַשְּׁלֹם זְמִירִי הֲרֵג אֲדֹנָיו". איזבל מכנה את יהוא כך כדי לרמוז על זמרי, שר צבא, שבגד גם הוא באדוניו, אלה בן בעשא מלך ישראל, ומרד בו. זמרי הרג את אלה בן בעשא, ובכך הכרית את בית בעשא (כמתואר במלכים א' פרק ט"ז).

בתגובה לדברי איזבל, פנה יהוא אל סריסי איזבל וקרא להם לשתף עמו פעולה - "מִי אֶתִּי מִי". לקריאתו נענו כמה משומרי ראשה של איזבל, ויהוא ציווה עליהם לשמוט את איזבל מהחלון ובכך להביא למותה. דמה של איזבל הוטז ואחד הסוסים רמס אותה. יהוא ציווה לקבור את איזבל, כיאה לבת מלך. כשאנשיו סיפרו לו שנותרו מאיזבל רק גולגולתה, הרגליים וכפות הידיים, חזר יהוא לנבואת אליהו ואמר: "דָּבָר ה' הוּא אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד עֲבָדָיו אֵלֶיהָ הַתְּשִׁי לֵאמֹר בַּחֲלֹק יִזְרְעָאֵל יֵאָכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת בִּשַׁר אִיזָבֵל". פסוק ל"ז מתאר את סופה המר של איזבל: "וַהֲיָתָה נְבִלַת אִיזָבֵל כְּדָמָן [זבל בהמות] עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלֹק יִזְרְעָאֵל אֲשֶׁר לֹא יֵאָמְרוּ זֹאת אִיזָבֵל".

הריגת בני אחאב היושבים ביזרעאל - פרק י', א'-י"א

אחרי שהרג יהוא את יורם מלך ישראל ואת איזבל אשת אחאב, הוא פנה להרוג את בני אחאב הנותרים שישבו בעיר שומרון. לפני עשותו כן, הוא העמיד בניסיון את השרים בממלכה ואת האומנים (המשרתים האחראים על גידול הילדים) של בית אחאב כדי לבדוק את מידת ההתנגדות הצפויה לו מהם.

לשם כך שלח יהוא ספר ראשון (איגרת) אל שרי יזרעאל, היושבים בשומרון. בספר כתב יהוא לשרים כי הוא מודע לכך ששומרון עיר הבירה היא עיר מבוצרת וחזקה עם צבא מרשים הכולל מרכבות סוסים וכלי נשק: "אַתֶּם הָרֶכֶב וְהַסּוּסִים וְעִיר מְבֻצָּר וְהַנֶּשֶׁק", ומשום כך בני המלוכה והשרים היושבים בה, הם בעלי כוח רב. הוא הציע לשרים לבחור באחד מצאצאי בני המלך ולהמליכו תחת יורם: "וְרִאֲיֶתֶם הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר מִבְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם וְשַׁמְתֶּם עָלָיו כֶּסֶף אֲבִיו וְהִלַּחְמוּ עָלָיו בֵּית אֲדֹנֵיכֶם" (ג). יהוא רצה לבחון האם בקרב בני אחאב יהיה מי שיקום נגדו וירצה להמשיך את מלכות יורם, ולדעת אם השרים יעמדו לצידו.

שרי יזרעאל ששמעו שיהוא הרג את יורם מלך ישראל ואחזיה מלך יהודה, הבינו את כוונתו האמיתית של יהוא ונבהלו. הם חשבו שאין ביכולתם לעמוד מולו, ולכן הם ענו לו: "עֲבָדֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל אִשָּׁר תֹּאמַר אֵלֵינוּ נַעֲשֶׂה לֹא נַמְלֶךְ אִישׁ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה" (ה).

יהוא, בתגובה לדברי השרים והאומנים, שלח ספר שני ובו כתב להם: "אִם לִי אַתֶּם וְלִקְלֵי אַתֶּם שְׁמָעִים קְחוּ אֶת רֹאשֵׁי אֲנָשֵׁי בְנֵי אֲדֹנֵיכֶם וּבְאוּ אֵלַי כִּיעַת מִחֹר יִזְרְעֶאלָה" (ו).

השרים קיבלו את האיגרת השנייה של יהוא, ולמקרא דבריו הוציאו להורג את שבעים בני המלך אחאב, ולאחר מכן שלחו את ראשיהם בסלים (בדודים) ליהוא אשר ביזרעאל.

יהוא ציווה לשים את הסלים עם הראשים של בני המלך בשתי ערימות בשער העיר כדי שכל העם יראה את בני המלך המתים. בבוקר עמד יהוא בשער ופנה אל העם ואמר להם שהם מחזיקים את עצמם כצדיקים והוא נתפס כרשע בשל העובדה שמרד במלך יורם והרג אותו ואת איזבל. אולם עליהם לדעת שבהמתת שבעים בני אחאב בשומרון בידי השרים ובהריגת יורם מלך ישראל, אחזיה מלך יהודה ואיזבל אשת אחאב, התגשמה למעשה נבואת אליהו הנביא על הכרתת בית אחאב.

לאחר דברים אלו מספר הכתוב בפסוק י"א על המשך פעולתו של יהוא ביזרעאל - הכרתת כל הנותרים לבית אחאב כולל מעגל כל הקרובים לבית אחאב והכוהנים ששימשו לעבודה זרה.

הריגת ארבעים ושניים אחי אחזיה בשומרון (או בני אחיו) ונינו של אחאב - פרק י', י"ב-י"ז

יהוא יצא מיזרעאל אל עיר הבירה שומרון כדי לסיים את הכרתת בית אחאב.

בדרכו לשומרון, כשהגיע למקום הנקרא "בית עקד הרועים", (לפי רד"ק: "נקרא כן לפי שהיו הרועים גוזזים שם את צאנם, ובעת הגזיזה קושרים אותם ברגליהם מקום העקדה"), פגש יהוא במפתיע את 42 אחייניו של אחזיה מלך יהודה (ספר מלכים מכנה אותם "אחי אחזיה"). לשאלתו מי הם, ענו שהם אחי אחזיה מלך יהודה ושהם בדרכם לדרוש בשלום בני המלוכה.

יהוא ציווה לתפוס אותם, והם נשחטו והושלכו אל הבור בבית עקד הרועים. אחזיה מלך יהודה שהומת ביזרעאל היה בנה של עתליה בתו של אחאב, והמתת בני אחיו בידי יהוא מלמדת שהוא דן את כל המקורבים לבית אחאב כאילו היו שייכים לבית אחאב עצמו, ולא מנע עצמו מהמתת אנשים רבים.

יהוא המשיך בדרכו לשומרון ופגש בדרך את יהונדב בן רכב (יהונדב היה מצאצאי קיני חותן משה. על בני רכב שומעים גם בתקופות מאוחרות יותר [ירמיהו ל"ה, א'-י"ט], וככל הנראה שימשו סופרים. יהונדב וכמוהו צאצאיו היו ידועים כקנאים לה'). יהוא שאל את יהונדב: "הֲיֵשׁ אֶת לְבָבְךָ יִשְׂרָאֵל לְבָבִי עִם לְבָבְךָ" - האם ליבו שלם עם המעשים שעשה יהוא. כשיהונדב הגיב בחיוב, הציע לו יהוא להצטרף אליו בהליכתו לשומרון, כדי להמשיך בהכרתת בית אחאב ולהכרית את עובדי הבעל: "וְאָמַר לְכָה אִתִּי וְרֹאֶה בְּקִנְאָתִי לָהּ". יהונדב בחר להצטרף ליהוא ועלה על מרכבתו. כשהגיעו לשומרון הכה יהוא את כל הנותרים לבית אחאב שישבו בשומרון, והכתוב חוזר ומדגיש שבכך קיים יהוא את נבואת אליהו לאחאב.

(מבית אחאב נשארה עתליה בתו של אחאב שהובילה מאוחר יותר מהפכה שלטונית בממלכת יהודה והומתה בציווי יהוידע הכהן [מלכים ב' פרק י"א]).

הכרתת בית אחאב הביאה לקיצה של שושלת המלוכה של אחאב בישראל (המכונה גם בית עמרי, על שם עמרי אבי אחאב).

בכך באה לידי סיום השושלת השלישית שהוקמה במלכות ישראל. לפני הוכרתו בית ירבעם (מלכים א' פרק ט"ו) ובית בעשא (מלכים א' פרק ט"ז). יהוא ייסד את בית המלוכה הרביעי במלכות ישראל הקרוי על שמו - בית יהוא. אפשר להתרשם שאחד המאפיינים של מלכות ישראל הוא חוסר היציבות השלטונית הנובעת מהחלפה של שושלת המלוכה לעיתים קרובות, מה שאין כן במלכות יהודה, בה שלטה ברציפות שושלת בית דוד (למעט שש שנים בלבד שבהם שלטה עתליה).

הצעות ללמידה:

הצעה 1. כיתה הפוכה

לפני שנלמד את כל אחד משלבי הכרתת בית אחאב ביד יהוא, נוכל לאפשר לתלמידים מבט על מעשי יהוא. הטבלה עוסקת גם בהכרתת עבודת הבעל בידי יהוא.

התלמידים יעינו בפסוקים המופיעים בטבלה.

- ישלימו מה היה המעשה של יהוא.
- יסמנו האם המעשה קשור בוודאות להכרתת בית אחאב או להכרתת עבודת הבעל. אם המטרה לא ברורה, יסמנו זאת בטור האחרון.
- יכתבו שאלות שעלו בזמן קריאת הפסוקים.

אפשר לתת לתלמידים להכין מראש את הטבלה בבית או בתחילת השיעור, ואפשר למלא את הפרטים תוך כדי לימוד השלבים השונים על פי המפורט בהמשך.

בפרקים ט'-י' מתואר כיצד קיים יהוא את השליחות שהוטלה עליו.

לפניכם טבלה שמחולקים בה מעשי יהוא לשש קבוצות.

פסוקים	המעשה של יהוא	הכרתת עבודת הבעל	הכרתת בית אחאב	מטרה לא ברורה/אחרת	שאלות
פרק ט', י"ד-כ"ו					
פרק ט', כ"ז-כ"ט					
פרק ט', ל'-ל"ז					
פרק י', א'-י"א					
פרק י', י"ב-י"ז					
פרק י', י"ח-ל"ו					

הצעה 2. לימוד השלבים השונים בהכרת בית אחאב בידי יהוא

דף העבודה מחולק לשלבים השונים במילוי השליחות של יהוא:

- הריגת יורם מלך ישראל בנו של אחאב, פרק ט', י"ד-כ"ו.
- הריגת אחזיה מלך יהודה נכדו של אחאב, פרק ט', כ"ז-כ"ט.
- הריגת איזבל אשת אחאב, פרק ט', ל-ל"ז.
- הריגת בני אחאב היושבים בשומרון, פרק י', א-י"א.
- הריגת ארבעים ושניים אחייני אחזיה, ניניו של אחאב, פרק י', י"ב-י"ז.

התלמידים יענו על שאלות להבנת הפסוקים. בחלק מן השלבים ישנן **הצעות לדיון בכיתה**.

אפשר לבקש מהתלמידים לכתוב בקצרה הצעות לתשובות, כבסיס לדיון בכיתה או לענות על השאלות יחד במליאה ללא הכנה מוקדמת.

שאלות לדיון בעניין הריגת יורם, מלך ישראל, בנו של אחאב - פרק ט', י"ד-כ"ו:

- מה הקשר בין הביטוי 'זְנוּי אִיזָבֵל אִמָּךְ וְכִשְׁפִּיָּה הָרָבִים' לסיפור כרם נבות היזרעאלי?
- למה הושלכה גופתו של יורם מלך ישראל דווקא בכרם נבות היזרעאלי?
- מה הקשר של יהוא וְבִדְקָר לאירוע שהתרחש בכרם נבות היזרעאלי?

שאלות לדיון בעניין הריגת איזבל אשת אחאב - פרק ט', ל-ל"ז

- מדוע השקיפה איזבל מן החלון כשהיא מקושטת ומסורקת?

אפשר להציע תשובות על פי הפרשנים:

רד"ק: **וְתִיטֵב אֶת רֹאשָׁהּ** - ותתקן, כלומר קשטה את עצמה כדי שתמצא חן בעיניו ולא יהרגה.

רש"י: **וְתִיטֵב אֶת רֹאשָׁהּ** - ותקנת ית רישה, כדי שתהא לחן בעיני יהוא וישאנה.

מלבי"ם: **וְתִיטֵב בִּפְנֵי** - היא חשבה שתמצא חן בין שרי החיל, ושימצא מי מהם שיחזיק בידה נגד העבד המורד באדוניו, ולכן אמרה זמרי הרג אדוניו להזכיר כי זמרי נהרג ולא אבו ישראל להמליך את המורד והורג אדוניו.

- מדוע כינתה איזבל את יהוא 'זמרי הורג אדוניו'?

איזבל מכנה את יהוא 'זמרי הורג אדוניו', ובכך היא רומזת על זמרי, אחד משרי הצבא, שמרד במלך ישראל אלה בן בעשא. זמרי הרג את אלה בן בעשא, ובכך הכרית את בית בעשא (כמתואר במלכים א' פרק ט"ז).

- מהי נבואת אליהו המוזכרת בפסוקים, ומדוע היא מוזכרת?

שאלות לדיון בעניין הריגת ארבעים ושניים אחייני/בני אחיו של אחזיה, נכדיו של אחאב - פרק י', י"ב-י"ז

1. מה אפשר ללמוד מכך שיהוא בוחר להרוג את כל המקורבים לבית אחאב?

2. עיינו בטבלת המלכים וענו:

- אלו בתי מלוכה נכרתו בממלכת ישראל?
- מה גרם להכרתת כל אחד מבתי המלוכה וכיצד נכרת כל אחד מהם?

- כמה שנים שלט כל בית מלוכה?
- כמה מלכים מלכו בממלכת ישראל עד ליהוא?
- יהוא הקים בית מלוכה רביעי - כמה שנים שלט בית יהוא?
- עיינו במלכים ב' פרק י', פסוק ל' - מה הובטח ליהוא?

לסיכום, אפשר לצפות בסרטון המסכם את מעשיו של יהוא:

<https://www.youtube.com/watch?v=4dsSl0ADNb4&list=PLzsXFkiSmxdqcfYUP2oxVuu43L4pQi1yb&index=4&t=31s>